

Мастацтва суправаджае чалавека ўсё жыццё. Ад калы-ханак, пачутых упершыню з вуснаў маці, — да найвялікшых твораў дойлідаў, скульптараў, жывапісцаў...

Кожная новая сустрэча з мастацтвам нараджае новыя эмоцыі, стварае новы настрой. Адно творы мастацтва супакойваюць ці зачароўваюць. Другія — надаюць мужнасці, рашучасці. Трэція — выклікаюць радасць і задавальненне.

Для кагосьці мастацтва — захапленне, а для кагосьці — магчымасць адкрыць таямнічыя старонкі гісторыі ці нават прафесія! Але для кожнага чалавека мастацтва — гэта спосаб спазнаваць свет і самога сябе.

§ 1. «ВЕЧНЫЯ» ТЭМЫ Ё МАСТАЦТВЕ

Мастацтва — нязменны спадарожнік чалавека. Але калі яно з'явілася? Што лічыць першымі творамі мастацкай культуры? Як адрозніць мастацтва ад таго, што мастацтвам не з'яўляецца? Да цяперашняга часу на гэтыя пытанні няма адназначнага адказу.

Навукоўцы з усяго свету — мастацтвазнаўцы, археолагі, гісторыкі — выказваюць мноства здагадак і тэорый пра першаасновы мастацтва. Але ўсе яны падобныя ў адным. Мастацтва з'явілася тады, калі чалавек пачаў усведамляць прыгажосць свету і імкнуцца прыўнесці яе ў сваё жыццё.

Наскальны малюнак з пячоры Пеш-Мерль (Францыя)

Сфінкс і піраміда Хеопса (Егіпет)

Замак Гагенцблерн (Германія)

З першабытных часоў чалавек імкнуўся ўпрыгожваць месца, у якім жыў. Так, на сценах і скляпеннях пячор захаваліся сляды чалавечых далоняў, хвалістыя лініі, геаметрычныя фігуры, выявы жывёл. Менавіта ў тыя далёкія часы і нараджалася мастацтва.

Мастак заўсёды імкнецца выказаць у творах *свой* погляд на свет. Нягледзячы на тое што мастацкія каштоўнасці пастаянна змяняюцца, асобныя тэмы і вобразы па-ранейшаму застаюцца запатрабаванымі.

Тэма гісторыі. Мастацтва кантактуе з чалавекам праз час. Пахавальні фараонаў, каралеўскія палацы дораць нам свае шматвяковыя скарбы. Адкрываючы іх, мы разгадваем таямніцы мастацкага майстэрства, знаёмімся з дасягненнямі чалавека ў розных сферах дзейнасці. Таму тэма гісторыі ў мастацкай культуры заўсёды была асабліва значнай.

У творах розных відаў мастацтва аўтары імкнуцца паказаць найбольш важныя моманты ў жыцці грамадства, з якіх складаецца гісторыя цывілізацый, дзяржаў, нацый. Дзякуючы мастацтву мы даведваемся, як узводзіліся грандыёзныя грабніцы, непрыступныя замкі, велічныя саборы, як вяліся бітвы, як мянялася мода... Мы даведваемся, як мяняўся чалавек — гасудар, военачальнік, дваранін, памешчык, селянін, рабочы.

Бытавая тэма. Вялікую значнасць маюць і карціны на бытавую тэму. У іх майстры мастацтва адлюстроўваюць непаўторныя імгненні з жыцця людзей розных краін і эпох.

Юдаль Пэн.
Вуліца ў Віцебску

На карціне «Вуліца ў Віцебску» Юдаля Пэна адкрываецца від на адзін з куткоў роднага горада беларускага мастака. Вуліца, забудаваная шматкватэрнымі дамамі, не пустэльная. Асветленая яркім сонцам, яна напоўнена жыццём. Паўсюль — людзі, занятыя штодзённымі справамі.

Яркія, сакавітыя фарбы лета перадаюць радасны настрой дзвюх дзяўчат на карціне «Сяброўкі» беларускай мастачкі Раісы

Раіса Кудрэвіч.
Сяброўкі

Кудрэвіч. З хваляваннем і любоўю мастачка адлюстравала звычайную сцэну — сустрэчу сябровак і іх размову пра паэтаемнае. Адна дзяўчына чытае ліст. Яе сяброўка проста марыць. Ззянне жаночага шчасця напайняе кампазіцыю цяплом і святлом.

Тэма прыроды. Ва ўсе часы мастакі любілі звяртацца да тэмы прыроды. Незвычайна

прыгожыя краявіды розных куткоў свету адкрываюць нам пейзажы, музычныя і паэтычныя замалёўкі.

На палатне «Ручай у лесе (На касагоры)» рускі мастак Іван Шышкін намалюваў пагодны дзень. Шматгадовыя елкі і хвоі з гонкімі стваламі цягнуцца да сонца. Зялёная трава і мох, нібы коўдра, ахутваюць лясныя ўзгоркі, ля падножжа якіх цурчыць ручай. У яго крышталёва чыстай вадзе адлюстроўваюцца прабліскі неба, якія праступаюць скрозь ігліцу дрэў. Сонечнае святло азарае ўзлесак дзесьці ўдалечыні, прапануючы глядачу паблудаць па лесе, атрымаць асалоду ад гучання прыроды.

Тэма чалавека. І ўсё ж цэнтральным вобразам мастацкіх твораў быў і застаецца чалавек — яго аблічча, унутраны свет, учынкi. Чалавек паўстае перад намі ў выглядзе то заспакоенай прыгажуні, то адважнага рыцара, то задумленага героя.

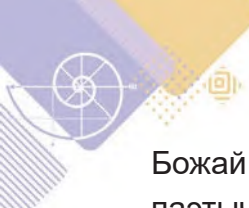
На карціне «Мадонна са шчыглом» італьянскі мастак Рафаэль стварыў вобраз ласкавай клапатлівай маці, якая з любоўю назірае за тым, як дзіця Іаан Хрысціцель перадае Хрысту птушаня. Вобраз

Іван Шышкін.
Ручай у лесе (На касагоры)

Рафаэль.
Мадонна са шчыглом

Божай Маці сугучны навакольнаму пейзажу, яе позірк адухоўлены і паэтычны.

У мініяцюры «Танец Анітры» з музыкі да драмы «Пер Гюнт» кампазітара Эдварда Грыга мы знаёмімся з Анітрай — дзяўчынай з арабскага племя. Лёгкае, амаль празрыстае гучанне струнных інструментаў стварае грацыёзны, чароўны вобраз усходняй прыгажуні. Мы чуем, як іграюць каштоўныя камяні ў яе ўборы, адчуваем спёку Аравійскай пустыні. Такім чынам музыка здольная аб'ядноўваць у сабе многія тэмы мастацтва — чалавека, гісторыі, прыроды.

Мастацтву падуладныя любыя тэмы і сюжэты. Разам з тым на працягу многіх стагоддзяў застаюцца нязменна важнымі тэмы гісторыі, прыроды, чалавека... Такія тэмы ў мастацтве называюць вечнымі.

ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

1. Якія тэмы ў мастацтве называюць вечнымі? Праілюструйце свой адказ мастацкімі творамі, з якімі вы пазнаёміліся на ўроках мастацтва ў пятым класе.
2. Падумайце, да якой тэмы мастацтва можна аднесці карціну «Зорная ноч» Вінцэнта ван Гога.

ТВОРЧАЯ МАЙСТЭРНЯ

3. Назавіце свой любімы мастацкі твор. Чаму вы яго выбралі? Якой тэме мастацтва ён адпавядае? Падбярыце на старонках вучэбнага дапаможніка і ў электронным дадатку некалькі твораў, якія адпавядаюць гэтай жа тэме. Якое ўражанне на вас зрабіў кожны з іх?

